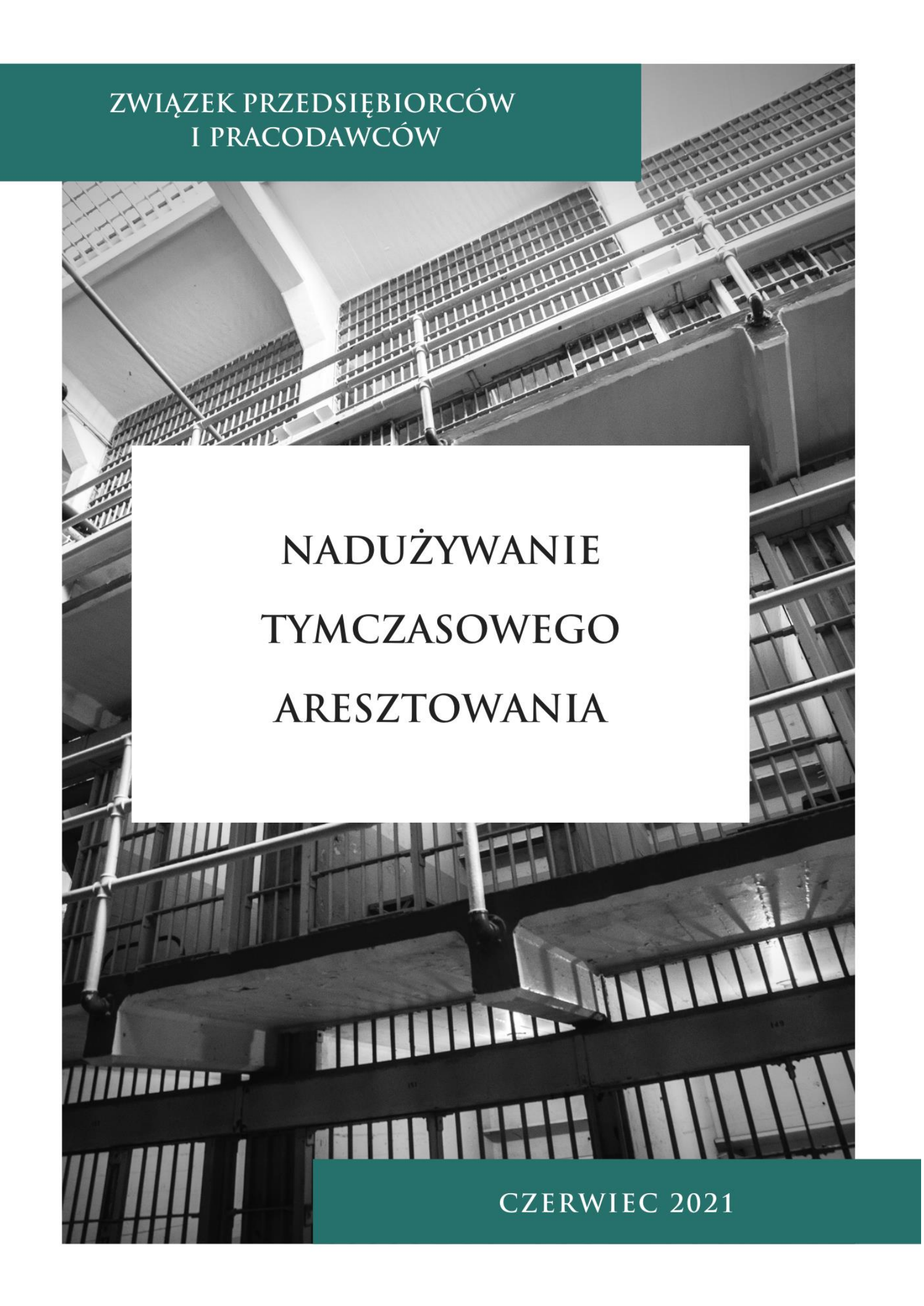

ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORCÓW
I PRACODAWCÓW

NADUŻYWANIE
TYMCZASOWEGO
ARESZTOWANIA

CZERWIEC 2021

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	2
WPROWADZENIE.....	3
SKUTKI NADUŻYWANIA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA.....	7
1. NARUSZENIE PRAW PODSTAWOWYCH ZAPISANYCH W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM	7
2. POGORSZENIE WARUNKÓW WIĘZIENNYCH	7
3. SZKODY GOSPODARCZE I SPOŁECZNE	9
MIĘDZYNARODOWE PRAWA CZŁOWIEKA.....	10
EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA ORAZ ORZECZNICTWO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA	11
PRAWO NARODOWE.....	16
ANGLIA I WALIA	16
FRANCJA	17
FINLANDIA.....	20
NIEMCY	23
HOLANDIA	24
SZWECJA	26
POLSKA	27
REKOMENDACJE.....	31

WPROWADZENIE

Nadużywanie tymczasowego aresztowania jest poważnym problemem w wielu krajach. Na całym świecie **w aresztach tymczasowych przebywa ponad 3 miliony osób w każdym momencie¹**, a łączna liczba osób poddanych tymczasowemu aresztowaniu w skali roku **to ponad 15 milionów osób²**. Co więcej, w latach 2000-2016 całkowita liczba osób tymczasowo aresztowanych **wzrosła o co najmniej 15%³**. To pokazuje, że tymczasowe aresztowanie jest problemem, który dotyka znaczącą liczbę osób.

Problem narasta również w Polsce. Do 2015 r. roku liczba osób osadzonych w aresztach śledczych malała. Jednak **w latach 2015-2018 liczba zatrzymanych w polskich aresztach śledczych wzrosła o 3198**. To oznacza, że w 2018 roku liczba osób aresztowanych tymczasowo była wyższa o 76,8 proc. w porównaniu z rokiem 2015. Jednocześnie liczba osób skazanych na karę pozbawienia wolności spadła o 16194. Co za tym idzie, wzrasta liczba osób bezpodstawnie pozbawionych wolności.

3 198

O TYLE WZROSŁA LICZBA
ZATRZYMANÝCH
W POLSKICH ARESZTACH
ŚLED CZYCH
W LATACH 2015-2018

**o 76,8
proc.**

BYŁA WYŻSZA LICZBA
OSÓB TYMCZASOWO
ARES ZTOWANYCH
W 2018 ROKU

o 1 619

SPADŁA LICZBA OSÓB
SKAZANYCH NA KARĘ
POZBAWIENIA WOLNOŚCI
PORÓWNANIU Z ROKIEM 2015

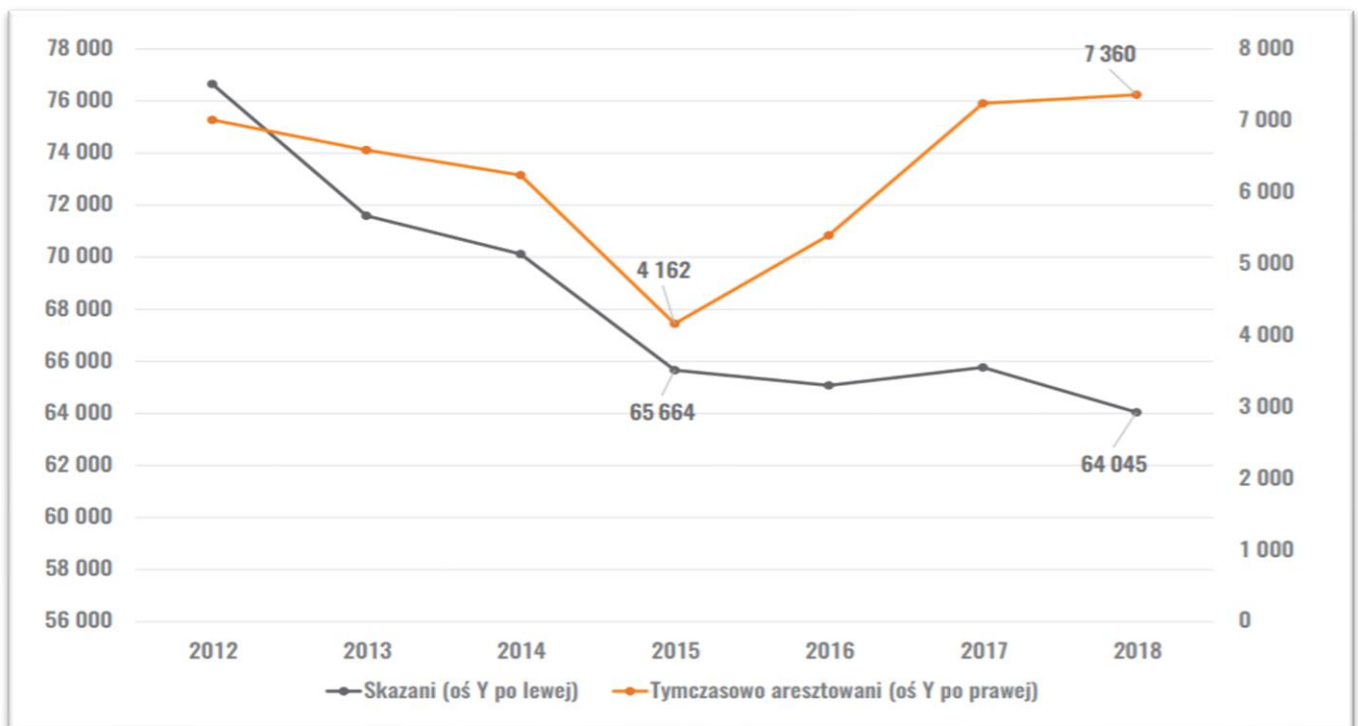
¹ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

² <https://www.penalreform.org/issues/pre-trial-justice/key-facts/>.

³ https://prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/pre-trial_detention_final.pdf.

⁴ https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

Wykres 1. Liczba osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (na koniec roku)

Źródło: Court Watch Poland⁵

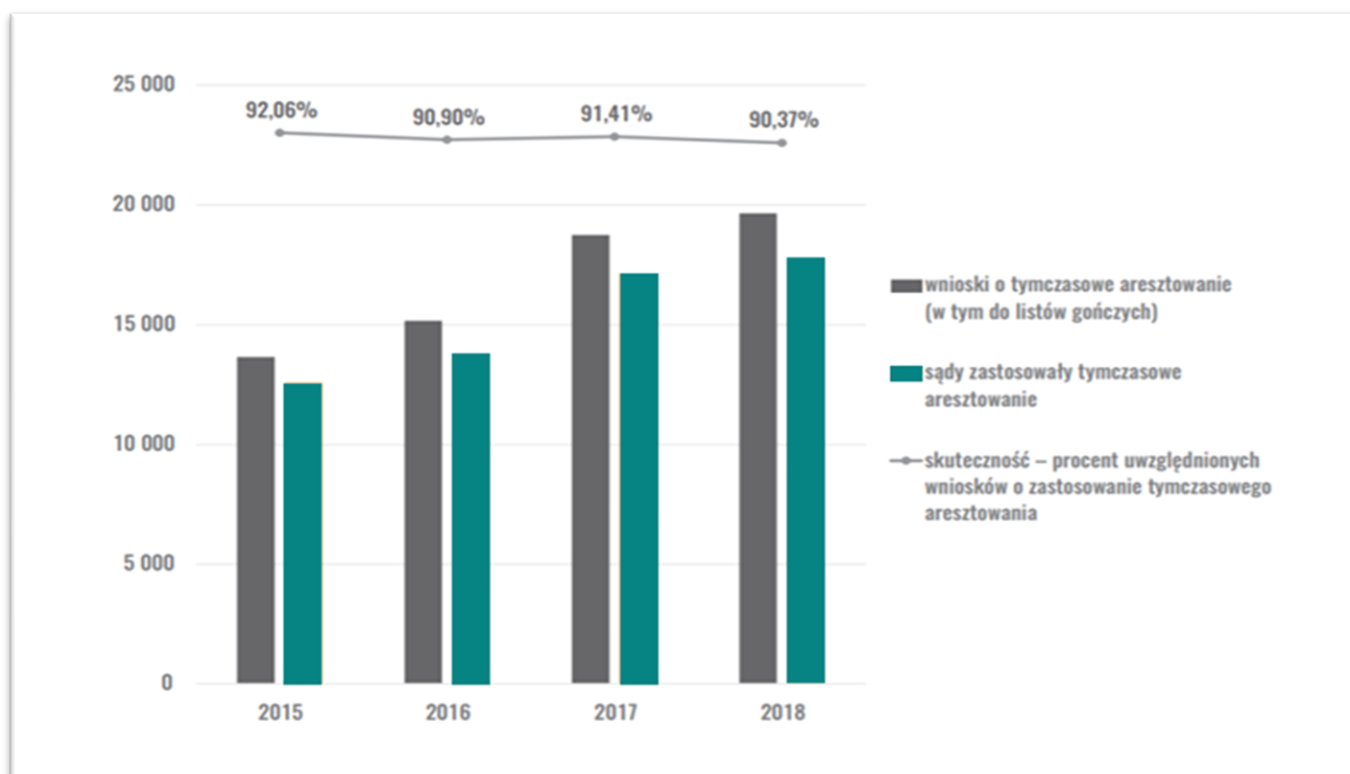

- Uzasadnienia tej tendencji można upatrywać w fakcie, że **sądy w przytłaczającej większości przychylają się do prokuratorskich wniosków o tymczasowe aresztowanie**. Od lat odsetek ten utrzymuje się na poziomie ponad **90%**.

W 2016 roku Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych wskazał nadmierne stosowanie tymczasowego aresztowania jako jedną z głównych przyczyn przełudnienia więzień (Sekretarz Generalny ONZ, 2016)

⁵ https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

Wykres 2. Liczba wniosków o tymczasowe aresztowanie

Źródło: Court Watch Poland⁶

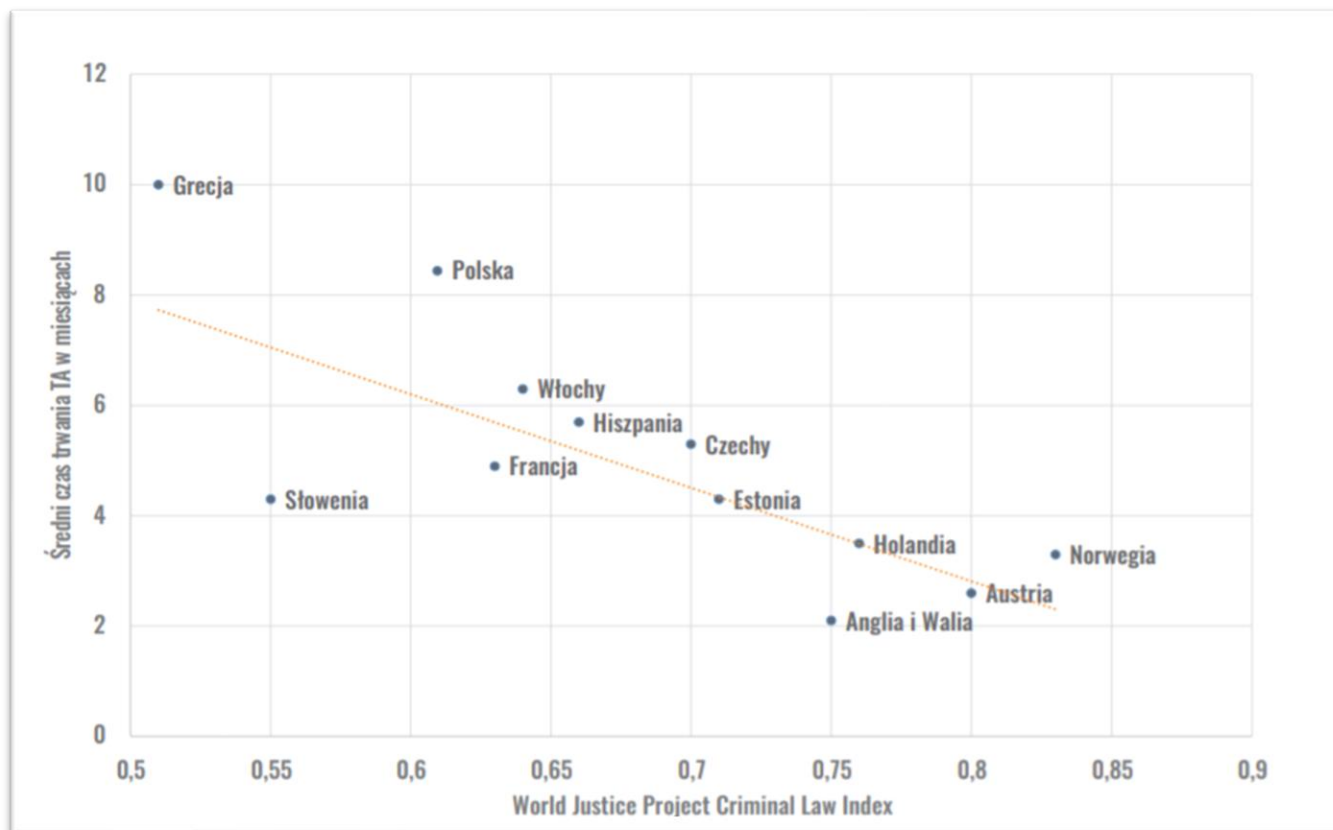
- **Niepokój wzbudza w szczególności długość tymczasowego aresztowania w Polsce.** Bardzo często osoby tymczasowo aresztowane są pozbawione wolności nie tylko na okres postępowania przygotowawczego, ale również sądowego. **W 92% przypadkach spraw, decydowanych przez sąd okręgowy w latach 2016-2018, tymczasowe aresztowanie stosowano aż do uzyskania prawomocnego wyroku.** W przypadku spraw, w których rzeczowo właściwy był sąd rejonowy, odsetek aresztowanych tymczasowo aż do wydania prawomocnego wyroku w analogicznym okresie wyniósł 72%⁷.
- **Polski średni czas tymczasowego aresztowania jest jednym z najwyższych w Europie.**

⁶ https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

⁷ https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

Wykres 3. Średni czas tymczasowego aresztowania, a wartość indeksu sprawiedliwości systemu karnego,

Źródło: Court Watch Poland⁸

Polski średni czas tymczasowego aresztowania jest jednym z najwyższych w Europie.

W 92% przypadkach spraw decydowanych przez sąd okręgowy w latach 2016-2018, tymczasowe aresztowanie stosowano aż do uzyskania prawomocnego wyroku.

⁸ https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

SKUTKI NADUŻYWANIA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA

Nadużywanie tymczasowego aresztowania pociąga za sobą brzemiennie skutki.

1. NARUSZENIE PRAW PODSTAWOWYCH ZAPISANYCH W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM

Prawo do wolności od tortur, złego traktowania, niehumanitarnych warunków – warunki w więzieniach są często gorsze dla osób tymczasowo aresztowanych niż dla skazanych więźniów.

Prawo do życia prywatnego i rodzinnego – nawet krótkie okresy pozbawienia wolności zakłócają życie rodzinne, prywatne, a przede wszystkim zdolność do wykonywania pracy i zarabiania na życie.

Prawo do wolności – bezpodstawne czy przedłużające się tymczasowe aresztowanie narusza prawo do wolności jednostki, w skład którego wchodzi prawo do niebycia zatrzymanym w sposób arbitralny.

Prawo do uczciwego procesu i domniemania niewinności – tymczasowe aresztowanie stoi w sprzeczności z domniemaniem niewinności. Przebywanie w zakładzie karnym utrudnia kontakt z prawnikiem, jak również przygotowanie obrony. W efekcie rośnie ryzyko pomyłek sądowych oraz niesłusznych wyroków skazujących⁹.

2. POGORSZENIE WARUNKÓW WIĘZIENNYCH

Nadużywanie tymczasowego aresztowania doprowadza do pogorszenia warunków więziennych. Podstawowym problemem jest tutaj

przepełnienie więzień. Obecnie **przeludnienie dotyczy systemów więziennych 60% krajów na całym świecie**. W 2016 roku Sekretarz

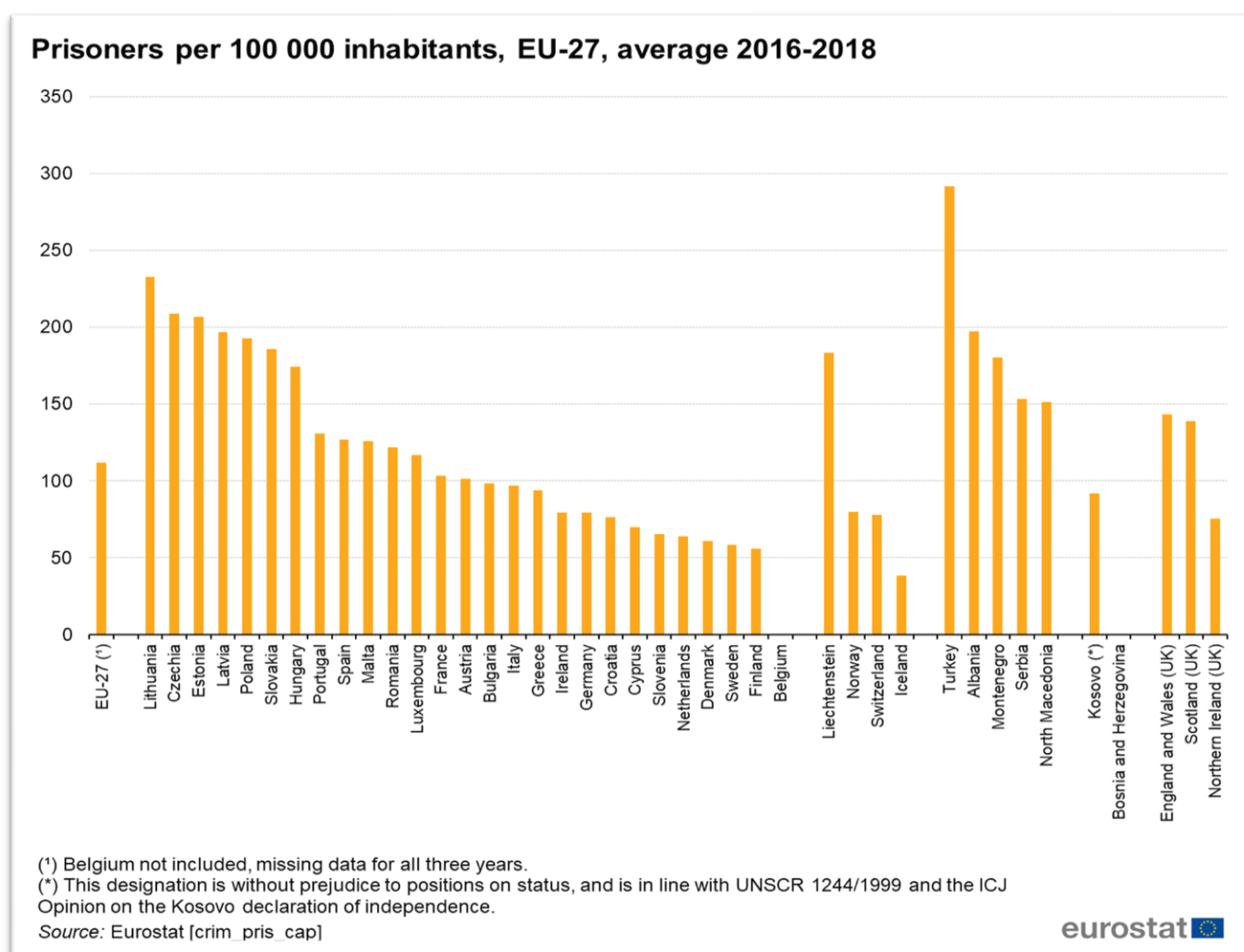
⁹ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych wskazał nadmierne stosowanie tymczasowego aresztowania jako jedną z głównych przyczyn przełudnienia więzień (Sekretarz Generalny ONZ, 2016)¹⁰.

Problem ten jest szczególnie istotny w Polsce, kraju o jednym z najwyższych stopni inkarceracji w całej Unii Europejskiej – w zakładach karnych zatrzymanych jest 195 osób na 100 tysięcy

mieszkańców, podczas gdy unijna średnia wynosi około 100. Jedynymi krajami o większym odsetku więźniów na 100 tysięcy mieszkańców są Litwa, Czechy, Estonia i Łotwa – kraje o wiele mniejsze od Polski. Warto zwrócić uwagę na ogromną różnicę pomiędzy odsetkiem pozbawionych wolności w Polsce i w Europie Zachodniej. **Polska zamyka w więzieniach trzykrotnie częściej niż Finlandia, Szwecja czy Holandia**¹¹.

Wykres 3. Średnia liczba więźniów na 100 tys. mieszkańców w latach 2016-2018

Źródło: Eurostat¹²

¹⁰ Ibidem.

¹¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Prisoners_per_100_000_inhabitants,_EU-27,_average_2016-2018.png.

¹² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Prisoners_per_100_000_inhabitants,_EU-27,_average_2016-2018.png.

3. SZKODY GOSPODARCZE I SPOŁECZNE

Nadużywanie aresztowania tymczasowego generuje dodatkowe koszty gospodarcze i społeczne.

Bezpośredni koszt wiąże się z samym kosztem więzienia. Przykładowo, w **Anglii i Walii miejsce w więzieniu kosztuje około 90 funtów dziennie, natomiast elektroniczny monitoring to koszt jedynie 13 funtów¹³.**

Nadużywanie tymczasowego aresztowania prowadzi do wysokich kosztów pośrednich.

Osoba osadzona nie może zarabiać, co prowadzi do utraty wydajności oraz wpływów budżetowych w postaci podatku dochodowego. Co więcej, osoba zatrzymana traci możliwość utrzymywania swojej rodziny, co stanowi potencjalne dodatkowe obciążenie dla państwa.

Co jest jednak bardziej istotne, tymczasowe aresztowanie ma w wielu przypadkach efekt **kryminogenny**. Osoby tymczasowo aresztowane najczęściej są traktowane tak samo jak skazani prawomocnym wyrokiem więźniowie. Dla tych niezwiązanych ze światem przestępczym, osadzenie w zakładzie karnym jest traumą i powoduje utratę korzyści związanych z powstrzymaniem się od przestępczości: rodziny, pracy, domu. Okres pobytu w areszcie śledczym może również utrudniać możliwość zdobycia legalnego zatrudnienia, nawet jeśli aresztowany ostatecznie zostanie uniewinniony.

Przeludnienie dotyczy systemów więziennych 60% krajów na całym świecie.

¹³ House of Commons Committee of Public Accounts, 2018.

195

TYLE OSÓB NA 100
TYSIĘCY MIESZKAŃCÓW
ZATRZYMANÝCH JEST
W ZAKŁADACH KARNYCH
W POLSCE

100

ŚREDNIA UNIJNA
ZATRZYMANÝCH W
ZAKŁADACH KARNYCH
NA 100 TYSIĘCY
MIESZKAŃCÓW

3 x

CZĘŚCIEJ POLSKA
ZAMYKA W WIĘZIENIACH
NIŻ FINLANDIA, SZWECJA
CZY HOLANDIA

MIĘDZYNARODOWE PRAWA CZŁOWIEKA

Stosowanie tymczasowego aresztowania jest w teorii ściśle ograniczone przez zapisy międzynarodowych konwencji praw człowieka.

Art. 11 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka gwarantuje każdemu oskarżonemu o popełnienie przestępstwa prawo do domniemania niewinności do czasu udowodnienia winy zgodnie z prawem.

Art. 9 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych stanowi, że nikt nie może być poddany arbitralnemu aresztowaniu lub zatrzymaniu, ani też nie może być pozbawiony wolności inaczej niż zgodnie z prawem. Wyszczególnia on również prawa osób aresztowanych lub zatrzymanych.

Prawa te są odzwierciedlone w **Art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka**

EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA ORAZ ORZECZNICTWO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

Artykuł 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPCz) ustanawia prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Pozbawienie wolności może nastąpić jedynie w przypadkach ściśle określonych przez prawo. Jednym z nich jest tymczasowe aresztowanie.

Artykuł 5 ust. 1 lit. c dopuszcza „zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu”.

EKPCz zawiera ważne gwarancje na rzecz pozbawionych wolności, w tym zapisane w art. 5 ust. 3 prawo do niezwłocznego postawienia przed sędzią: „Każdy, zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1(c) niniejszego artykułu, powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej ...”.

Bogate orzecznictwo ETPCz podaje wykładnię tych przepisów i stanowi, że **argumenty za i przeciw przedłużeniu tymczasowego aresztowania nie mogą być „ogólne i abstrakcyjne”¹⁴, lecz muszą zawierać odwołania do szczegółowych faktów oraz osobistych okoliczności** dotyczących skarżącego uzasadniających pozbawienie wolności¹⁵. Co więcej, **przedłużanie pozbawienia wolności w sposób praktycznie automatyczny**

stanowi naruszenie gwarancji określonych w Artykule 5 ust. 3¹⁶. W takich przypadkach nie należy nakładać na osoby zatrzymane obowiązku wykazania przyczyn uzasadniających ich zwolnienie¹⁷.

W swoim orzecznictwie ETPCz wyróżnia cztery możliwe podstawy przedłużenia tymczasowego aresztowania, w tym ryzyko ucieczki, mactwa, popełnienia przestępstwa lub szkody dla porządku publicznego, oraz podaje przesłanki, które muszą być spełnione, aby aresztowany nie został zwolniony:

- **Niebezpieczeństwo ucieczki:** Trybunał wielokrotnie podkreślał, że mimo iż surowość potencjalnej kary jest elementem oceny ryzyka ucieczki oskarżonego, **waga zarzutów nie może uzasadniać długotrwałych okresów tymczasowego aresztowania¹⁸**.

¹⁴ Boicenco przeciwko Mołdawii, § 142; Khudoyorov przeciwko Rosji, § 173.

¹⁵ Aleksanyan przeciwko Rosji, § 179.

¹⁶ Tase przeciwko Rumunii, § 40.

¹⁷ Bykov przeciwko Rosji [WI], § 64.

¹⁸ Idalov przeciwko Rosji [WI], § 145; Garycki przeciwko Polsce, § 47, 6 lutego 2007 r.; Chraidi przeciwko Niemcom, § 40; Iljokov przeciwko Bułgarii, §§ 80-81.

Ryzyko ucieczki powinno być za to określone na podstawie czynników związanych z charakterem, moralnością, domem, pracą, majątkiem, związkami rodzinnymi danej osoby oraz wszelkimi powiązaniami z krajem, w którym wszczęto postępowanie¹⁹.

- **Utrudnianie postępowania:** Podobnie w przypadku matactwa, abstrakcyjne ryzyko zakłócania prawidłowego postępowania, niepodparte faktycznymi dowodami, nie może stanowić podstawy do przedłużenia tymczasowego aresztowania²⁰. Trybunał precyzuje również, że **ryzyko wywierania nacisków na świadków może być podstawą do tymczasowego aresztowania jedynie na wczesnym etapie postępowania w związku z faktycznie prowadzonymi przesłuchaniami i składanymi oświadczeniami**, to ryzyko jednak zmniejsza się z czasem²¹.
- **Ponowne popełnienie czynów zagrożonych karą:** **Niebezpieczeństwo popełnienia kolejnego przestępstwa musi być prawdopodobne, a zastosowany środek właściwy w świetle okoliczności danej sprawy, a w szczególności historii i osobowości danej osoby**²².
- **Ochrona porządku publicznego:** Przedłużenie tymczasowego aresztu na podstawie ochrony porządku publicznego może być uzasadnione wyłącznie w sytuacji, gdy jest to oparte na faktach, potwierdzających że zwolnienie oskarżonego doprowadzi do rzeczywistego zakłócenia porządku publicznego. **Jednocześnie, przedłużanie aresztowania nie może odbywać się na zasadzie przewidywania wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności**²³.

Przedłużanie aresztowania nie może odbywać się na zasadzie przewidywania wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności.

ETPCz poświęca szczególną uwagę środkom alternatywnym do aresztu tymczasowego:

- Art. 5 ust. 3 EKPCz gwarantuje nie tylko „bycie sądzonym w rozsądnym terminie albo zwolnienie na czas postępowania”, lecz także wskazuje, iż „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę”²⁴.

¹⁹ Becciev przeciwko Mołdawii, § 58.

²⁰ Becciev przeciwko Mołdawii, § 59.

²¹ Jarzynski przeciwko Polsce, § 43.

²² Clooth przeciwko Belgii, § 40.

²³ Letellier przeciwko Francji, § 51; I.A. przeciwko Francji, § 104; Prencipe przeciwko Monako, § 79; Tiron przeciwko Rumunii, §§ 41-42.

²⁴ Khudoyorov przeciwko Rosji, § 183; Lelièvre przeciwko Belgii, § 97; Shabani przeciwko Szwajcarii, § 62.

Automatyczna odmowa zwolnienia za kaucją na mocy prawa, bez dokonania kontroli sądowej, jest niezgodna z gwarancjami wynikającymi z artykułu 5 ust. 3.

- Przy podejmowaniu decyzji o zwolnieniu lub aresztowaniu osoby władze obowiązane są rozpatrzyć alternatywne środki zapewnienia obecności takiej osoby na rozprawie²⁵.
- Automatyczna odmowa zwolnienia za kaucją na mocy prawa, bez dokonania kontroli sądowej, jest niezgodna z gwarancjami wynikającymi z artykułu 5 ust. 3²⁶.
- Przy decydowaniu o alternatywnych środkach, należy pamiętać, że przy mniej surowej potencjalnej karze, motywacja do ucieczki jest niższa²⁷.
- Celem kaucji, o której mowa w artykule 5 ust. 3 konwencji, nie jest pokrycie straty, lecz zapewnienie stawieństwa na rozprawie. W związku z tym kwota kaucji musi zostać określona przede wszystkim w odniesieniu do majątku oskarżonego oraz relacji z osobami, które miałyby wnieść zabezpieczenie. Innymi słowy, perspektywa utraty kaucji musi mieć efekt zniechęcający do ucieczki²⁸.

²⁵ *Idalov przeciwko Rosji [WI]*, § 140.

²⁶ *Piruzyan przeciwko Armenii*, §105; *S.B.C. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, §§ 23-24.

²⁷ *Vrenčev przeciwko Serbii*, § 76.

²⁸ *Mangouras przeciwko Hiszpanii [WI]*, § 78; *Neumeister przeciwko Austrii*, § 14.

Waga zarzutów nie może uzasadniać długotrwałych okresów tymczasowego aresztowania.

Ryzyko wywierania nacisków na świadków może być podstawą do tymczasowego aresztowania jedynie na wczesnym etapie postępowania w związku z faktycznie prowadzonymi przesłuchaniami i składanymi oświadczeniami.

Niebezpieczeństwo popełnienia kolejnego przestępstwa musi być prawdopodobne, a zastosowany środek właściwy w świetle okoliczności danej sprawy, a w szczególności historii i osobowości danej osoby.

Przedłużanie aresztowania nie może odbywać się na zasadzie przewidywania wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności.

PRAWO NARODOWE

ANGLIA I WALIA

Na koniec lutego 2020 roku liczba osób tymczasowo aresztowanych w Anglii i Walii wyniosła **9 708**²⁹. Pozbawieni wolności w oczekiwaniu na prawomocny wyrok stanowili **11,7% całej więziennej populacji**³⁰. Jednocześnie na 100 tysięcy Brytyjczyków przypadło **16 aresztowanych tymczasowo**³¹.

Średni czas tymczasowego aresztowania w Anglii i Walii w 2019 r. wyniósł **2 miesiące**³². Anglia plasuje się na **13. miejscu spośród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego³³.

Osoba aresztowana przez policję może być zatrzymana na posterunku policji nie dłużej niż 24 godziny. Starszy stopniem oficer policji może przedłużyć ten okres do 36 godzin, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy, aby przypuszczać, że jest to niezbędne w celu zebrania dowodów, a zarzucany czyn jest poważny. Po upływie tego terminu zatrzymanemu należy postawić zarzut popełnienia przestępstwa lub go zwolnić. W przypadku gdy policja chciałaby przedłużyć okres zatrzymania, musi uzyskać zgodę sądu magistrackiego (Magistrates' Court). Sąd może przedłużyć okres zatrzymania do maksymalnie 96 godzin.

Co istotne, w Anglii istnieje **domniemanie na rzecz zwolnienia za poręczeniem**. Zgodnie z sekcją 3 Bail Act, każdy oskarżony ma prawo do zwolnienia za kaucją. Sekcja 3 (1) Bail Act

²⁹ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³⁰ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³¹ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³² Fundacja Court Watch Polska, Aktualna praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce.

³³ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/Netherlands/Criminal%20Justice/>.

precyzuje, iż osoba, której zarzuca się popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, nie może być przetrzymywana w areszcie dłużej niż 24 godziny bez rozważenia kwestii zwolnienia za kaucją. Ponadto Bail Act stanowi, iż domniemanie na rzecz zwolnienia za poręczeniem może być wzruszone w przypadkach ciężkich przestępstw lub gdy istnieją ku temu ważne powody.

Zgodnie z Prosecution of Offences Act 1985 **właściwa rozprawa powinna, co do zasady, rozpocząć się w ciągu 182 dni od daty aresztowania.** Jeżeli tak się nie stanie, aresztowany może wystąpić z wnioskiem o zwolnienie za poręczeniem. **W mniej poważnych przypadkach rozprawa musi się odbyć w ciągu 56 dni.** Analogicznie, jeżeli rozprawa nie rozpocznie się w określonym terminie, aresztowany zostanie zwolniony za poręczeniem³⁴.

FRANCJA

Na koniec lutego 2020 roku liczba osób tymczasowo aresztowanych we Francji wyniosła **19 714**³⁵. Pozbawieni wolności w oczekiwaniu na prawomocny wyrok stanowili **25,6% całej więziennej populacji**³⁶. Jednocześnie na 100 tysięcy Francuzów przypadło **30 aresztowanych tymczasowo**³⁷. Liczba więźniów na 100 tysięcy mieszkańców wynosiła ok. **105**³⁸. Średni czas tymczasowego aresztowania we Francji w 2019 r. wyniósł **2,2 miesiąca**³⁹. Francja plasuje się na **23. miejscu spośród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁴⁰.

Właściwa rozprawa powinna rozpocząć się w ciągu 182 dni od daty aresztowania.

W mniej poważnych przypadkach rozprawa musi się odbyć w ciągu 56 dni. angielski system wyraźnie preferuje stosowanie środków nieizolacyjnych nad tymczasowym aresztowaniem,

Najistotniejszą różnicą pomiędzy polskim a angielskim systemem prawnym w zakresie środków zapobiegawczych jest to, że **angielski system wyraźnie preferuje stosowanie środków nieizolacyjnych nad tymczasowym aresztowaniem, co jest zapisane wprost w przepisach.** Jednocześnie istotna jest także sprawność postępowań, dzięki którym nawet jeśli podejrzany przebywa w areszcie, nie pozostaje w nim długo z uwagi na szybkość podejmowania spraw przez sądy.

³⁴ https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EW-maximizeMS-en.do?clang=pl&idSubpage=2#No1.

³⁵ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³⁶ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³⁷ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

³⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Prisoners_per_100_000_inhabitants,_EU-27,_average_2016-2018.png.

³⁹ https://wp.unil.ch/space/files/2021/02/200405_FinalReport_SPAC_E_I_2019.pdf.

⁴⁰ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/Netherlands/Criminal%20Justice/>.

Punktem wyjściowym we francuskim prawie karnym jest **podział czynów zabronionych na trzy kategorie**:

- *contraventions*, czyli mniej szkodliwe przewinienia zagrożone karą grzywny lub krótkiego okresu pozbawienia wolności, które można porównać do występków w rozumieniu art. 7 § 3 polskiego kodeksu karnego,
- *délits*, czyli czyny zabronione karane karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat,
- *crimes*, czyli zbrodnie. Zbrodniami są najpoważniejsze czyny zabronione, takie jak morderstwo, gwałt, porwanie, zagrożone karą pozbawienia wolności od 10 lat do dożywocia⁴¹.

Powyższe rozróżnienie ma wpływ na długość dozwolonego tymczasowego aresztowania. Zgodnie z art. 143-1 francuskiego kodeksu postępowania karnego, tymczasowe aresztowanie może być zastosowane lub przedłużone tylko gdy przeciwko danej osobie toczy się postępowanie karne (*une peine criminelle*) lub postępowanie o wykroczenie (*une peine correctionnelle*).

Jeśli chodzi o długość postępowania, artykuł 144-1 stanowi, że tymczasowe aresztowanie nie może przekroczyć rozsądnego okresu czasu, biorąc pod uwagę powagę zarzutów postawionych osobie poddanej badaniu sądowemu oraz złożoność dochodzenia niezbędnego do odkrycia prawdy. Następnie **kodeks postępowania karnego rozróżnia długość tymczasowego aresztowania w stosunku do wagi potencjalnego przestępstwa**.

1. Matière correctionnelle

Zgodnie z artykułem 145-1, w sprawach mniejszej wagi, tymczasowe aresztowanie nie może przekroczyć **czterech miesięcy** jeżeli oskarżony nie został wcześniej skazany oraz jeżeli grozi mu kara do pięciu lat.

Juge de la detention et la liberte może zdecydować o **przedłużeniu tymczasowego aresztowania na okres nieprzekraczający czterech miesięcy**.

Decyzja ta może zostać przedłużona zgodnie z tą samą procedurą, **przy czym łączny okres zatrzymania nie może przekroczyć roku**.

Okres ten jest jednak przedłużony **do dwóch lat**, jeżeli jeden z czynów stanowiących przestępstwo został popełniony poza terytorium kraju lub jeżeli dana osoba jest ścigana za handel narkotykami, znowę przestępczą, nakłanianie, wymuszanie lub za przestępstwo popełnione w zorganizowanej

⁴¹ <https://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/France180309.pdf>.

grupie przestępczej, podlega karze dziesięciu lat pozbawienia wolności.

Wyjątkowo, gdy dochodzenie sędziego śledczego musi być kontynuowane, a zwolnienie osoby oskarżonej stanowiłoby szczególnie poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa osób i mienia, izba śledcza może przedłużyć na okres aresztowanie na okres **czterech miesięcy** wykraczający poza dwa lata przewidziane w tym artykule.

2. Matière criminelle

Artykuł 145-2 stanowi, że w sprawach karnych osoba przesłuchiwana nie może przebywać w areszcie **dłużej niż rok**.

Po upływie tego okresu można **przedłużyć zatrzymanie na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy**. Decyzja ta może zostać odnowiona zgodnie z tą samą procedurą.

Areszt tymczasowy nie może przekroczyć 2. lat dla zbrodni zagrożonych karą 20 lat pozbawienia wolności oraz 3 lat w innych przypadkach.

Długość aresztu tymczasowego można **wydłużyć do trzech i czterech lat jeśli**:

- jeden z czynów stanowiących przestępstwo został popełniony poza terytorium kraju.
- osoba jest ścigana za kilka przestępstw, o których mowa w księdze II i IV Kodeksu karnego.
- osoba jest podejrzana o handel narkotykami, terroryzm, wymuszenia lub przestępstwo popełnione przez zorganizowaną grupę przestępczą.

Aresztowanie tymczasowe może zostać wydłużone o **kolejne cztery miesiące**

Kodeks postępowania karnego rozróżnia długość tymczasowego aresztowania w stosunku do wagi potencjalnego przestępstwa.

- W sprawach mniejszej wagi, tymczasowe aresztowanie nie może przekroczyć czterech miesięcy.
 - w sprawach karnych osoba przesłuchiwana nie może przebywać w areszcie dłużej niż rok.
- W przypadku *matière délictuelle* artykuł 145-3 stanowi, że długość tymczasowego aresztowania nie powinna przekraczać 8 miesięcy.

w **wyjątkowych przypadkach**, gdy dochodzenie musi być kontynuowane, a zwolnienie osoby oskarżonej stanowiłoby szczególnie poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa osób i mienia.

Decyzja ta może zostać **jednokrotnie odnowiona** na tych samych warunkach i zgodnie z tymi samymi zasadami.

To oznacza, że w przypadku najcięższych przestępstw maksymalny okres tymczasowego aresztowania we Francji wynosi 4 lata i 8 miesięcy.

3. Matière délictuelle

W przypadku *matière délictuelle* artykuł 145-3 stanowi, że długość tymczasowego aresztowania nie powinna przekraczać **8 miesięcy**, a decyzje nakazujące jego przedłużenie lub odrzucające wnioski o zwolnienie muszą również zawierać szczegółowe wskazówki, które w tym przypadku uzasadniają dalsze przekazywanie informacji i przewidywany termin zakończenia procedury.

FINLANDIA

Liczba osób aresztowanych tymczasowo w Finlandii w roku 2020 wyniosła **686** osób, a zatrzymani w aresztach śledczych stanowili **23,6%** całej więziennej populacji⁴². Jednocześnie na 100 tysięcy Finów przypada jedynie **55** osób z wyrokiem pozbawienia wolności⁴³, oraz **12** tymczasowo pozbawionych wolności⁴⁴. Średnia długość tymczasowego aresztowania w Finlandii wynosi **4 miesiące**⁴⁵. Co więcej, Finlandia zajmuje **2. miejsce** wśród **128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁴⁶. Jest to najwyższej ocenione państwo członkowskie UE.

Fińskie karne prawo proceduralne w zakresie tymczasowego aresztowania nie różni się w dużym stopniu od innych przepisów spotykanych w państwach członkowskich UE. Zgodnie z sekcją 5 rozdziału 2 fińskiej ustawy o środkach przymusu, można aresztować osobę, która jest podejrzana o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności na okres co najmniej dwóch lat lub która jest podejrzana o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności na okres co najmniej 1 roku oraz istnieje ryzyko ucieczki, mactwa lub dalszej działalności przestępczej. Sekcja 11 tego samego rozdziału tej samej ustawy określa przesłanki tymczasowego aresztowania i stanowi, że w stosunku do osoby, która została aresztowana zgodnie z przesłankami przewidzianymi w sekcji 5, sąd może zastosować areszt tymczasowy na wniosek uprawnionego funkcjonariusza.

Niemniej w sekcji 14 rozdziału 3 Ustawy o środkach przymusu w połączeniu z sekcją 13 Ustawy o postępowaniu karnym **znajdujemy bardzo ważne zabezpieczenie dla osób**

⁴² https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁴³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Prisoners_per_100_000_inhabitants_EU-27_average_2016-2018.png.

⁴⁴ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁴⁵ https://wp.unil.ch/space/files/2017/04/SPACE_I_2015_FinalReport_161215_REV170425.pdf.

⁴⁶ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/Netherlands/Criminal%20Justice/>.

aresztowanych, a mianowicie **wymóg wniesienia aktu oskarżenia w terminie 2 tygodni od dnia, w którym sprawa karna stała się zawisła**. Jeżeli postanowienie o tymczasowym aresztowaniu zostało wydane po wniesieniu oskarżenia, rozprawa główna musi odbyć się w terminie **dwóch tygodni** od daty wydania tego postanowienia.

Ponadto zgodnie z sekcją 15 ustawy o środkach przymusu, aresztowany ma **prawo do sądowej kontroli aresztowania w odstępach czasu nie krótszych niż dwa tygodnie**. Gdy aresztowany wniesie wniosek o ponowne rozpatrzenie tymczasowego aresztowania, **rozprawa musi się odbyć w terminie nie dłuższym niż 4 dni od momentu złożenia wniosku**.

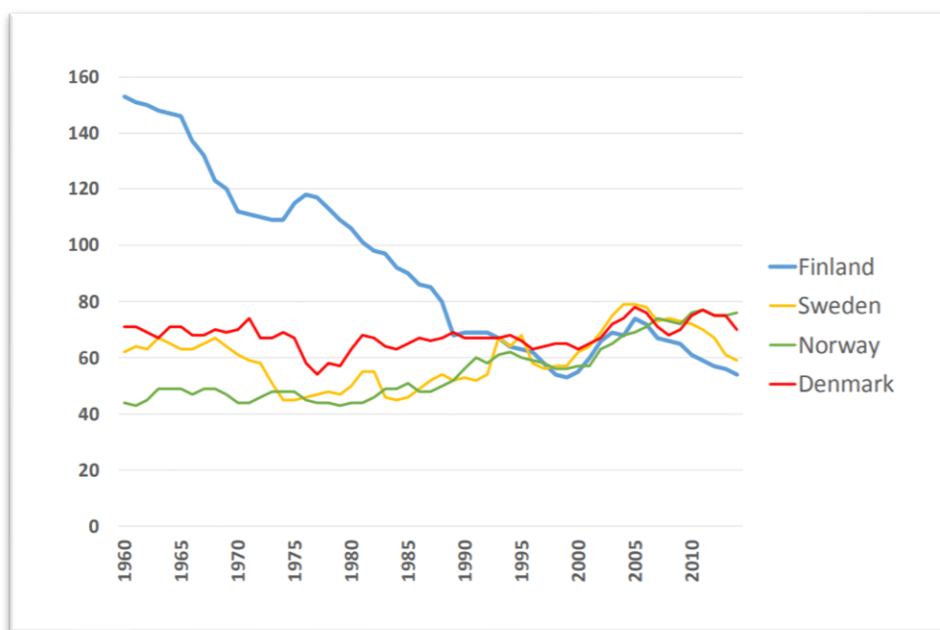
Ustawowo określony termin na wniesienie aktu oskarżenia, jak również możliwość sądowej kontroli tymczasowego aresztowania co dwa tygodnie, to ważne zabezpieczenia. Jednak

nie tłumaczą one w pełni sukcesu fińskiego systemu penitencjarnego.

W latach 1972-2003 Finlandia przeprowadziła całościową reformę systemu karnego, której celem było stworzenie bardziej efektywnego i humanitarnego systemu sprawiedliwości. Idąc w ślady innych państw nordyckich, Finlandia zmieniła swoje więzienia w jedne z najbardziej humanitarnych zakładów karnych na świecie oraz wprowadziła szereg reform mających na celu zmniejszenie stosowania kary pozbawienia wolności⁴⁷. W wyniku reformy znacząco spadła liczba osób pozbawionych wolności oraz stopień recydywy⁴⁸.

W Finlandii istnieje wymóg wniesienia aktu oskarżenia w terminie 2 tygodni. Rozprawa musi się odbyć w terminie nie dłuższym niż 4 dni od momentu złożenia wniosku.

Wykres 4. Długoterminowy spadek liczby pozbawionych wolności w Finlandii

Źródło: Rada Europy⁴⁹

⁴⁷ http://www.antoniocasella.eu/nume/Ekunwe_2012.pdf.

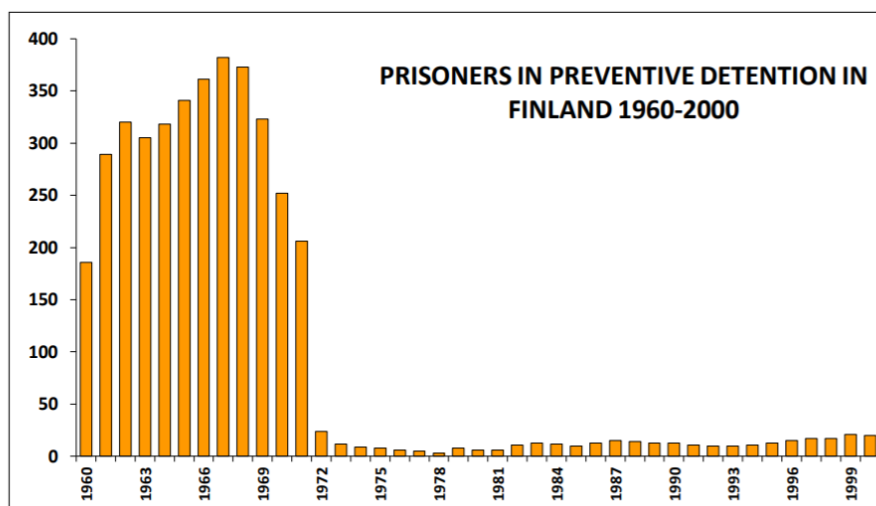
⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ <https://rm.coe.int/session-iv-tapio-lappi-seppala-t-l-s-nordic-experiences-strasbourg-201/1680942deb>.

Kluczowe reformy podjęte w Finlandii to:

- **Ograniczenie tymczasowego aresztowania do przypadków przestępstw wysokiego ryzyka z użyciem poważnej przemocy.**

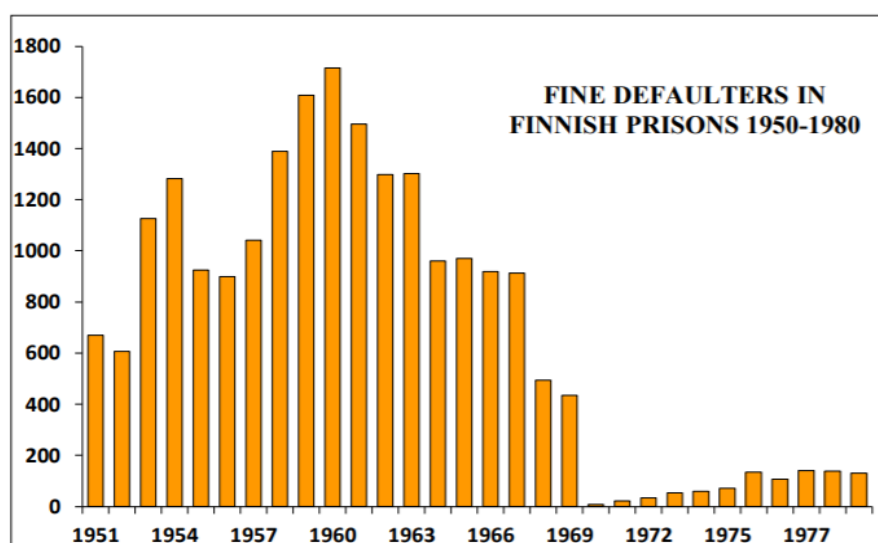
Wykres 5: Ograniczenie tymczasowego aresztowania do przypadków przestępstw wysokiego ryzyka z użyciem poważnej przemocy

Źródło: Rada Europy⁵⁰

- **Ograniczenie stosowania kary pozbawienia wolności w przypadku niepłacenia grzywien**

Wykres 6: Ograniczenie kary pozbawienia wolności w przypadku niezapłaconych grzywien

Źródło: Rada Europy⁵¹

⁵⁰ <https://rm.coe.int/session-iv-tapio-lappi-seppala-t-l-s-nordic-experiences-strasbourg-201/1680942deb>.

⁵¹ <https://rm.coe.int/session-iv-tapio-lappi-seppala-t-l-s-nordic-experiences-strasbourg-201/1680942deb>.

- **Popularyzowanie kar pieniężnych zamiast pozbawienia wolności.** Większość kar w Finlandii to kary pieniężne, jednak stosowane są tzw. **day fines**, czyli kary naliczane w zależności od dochodu skazanego. Zgodnie z sekcją 2 rozdziału 2(a) kodeksu karnego, za rozsądną wysokość grzywny dziennej uważa się jedną sześćdziesiątą średniego miesięcznego dochodu osoby ukaranej, pomniejszoną o podatki, potrącenie na podstawowe potrzeby konsumpcyjne oraz zobowiązania. Grzywnę nakłada się w postaci grzywien dziennych, których minimalna liczba wynosi jeden, a maksymalna 120.

Day fines mogą być bardzo dotkliwe – jak pokazuje przypadek fińskiego milionera, która jechał 99 km/h przy dozwolonych 80 km/h i zapłacił mandat w wysokości 54 024 tysięcy euro.

- Ponadto dzięki **summary penal fee** Finowie mogą zamienić karę pozbawienia wolności do 6 miesięcy za przestępstwa mniejszej wagi określone w sekcji 9 rozdziału 2a Fińskiego Kodeksu karnego na karę pieniężną.

NIEMCY

W 2019 r. w Niemczech tymczasowo aresztowanych było **13 050** osób, a zatrzymani w aresztach śledczych stanowili **20,4% całej więziennej populacji**⁵³. Jednocześnie na 100 tysięcy Niemców około **16. było tymczasowo aresztowanych**⁵⁴. Co więcej, Niemcy zajmują **6. miejsce wśród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁵⁵.

Niemiecki system karny jest niezwykle zbliżony do systemu polskiego. Zatrzymanie podejrzanego może dokonać prokurator lub policja. Następnie, po zatrzymaniu podejrzany zostaje przekazany do dyspozycji sędziego, nie później niż następnego dnia po zatrzymaniu. W razie niewydania nakazu aresztowania przez sąd zostanie zwolniony⁵⁶.

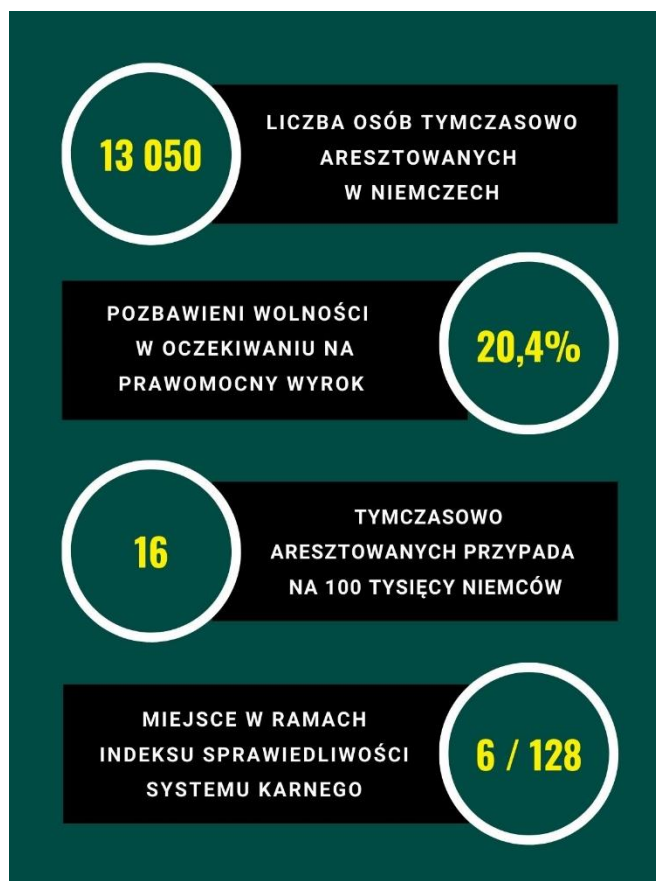
⁵² <https://www.nytimes.com/2015/04/26/world/europe/speeding-in-finland-can-cost-a-fortune-if-you-already-have-one.html>.

⁵³ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁵⁴ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁵⁵ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/>.

⁵⁶ https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-DEen.do?clang=pl&idSubpage=3#No5.

Podobnie jak w Polsce, w niemieckim porządku prawnym nie istnieje rzeczywisty, bezwzględny okres wydłużenia tymczasowego aresztowania.

Zgodnie z sekcją 112 niemieckiego kodeksu postępowania karnego (StPO), tymczasowe aresztowanie i pozostałe środki zapobiegawcze można stosować, jeżeli zaistnieją **łącznie dwie następujące przesłanki**:

1. Bezpośrednie podejrzenie popełnienia przestępstwa;
2. Jedna z przyczyn zastosowania aresztu:
 - oskarżony przebywa na wolności lub w ukryciu,
 - istnieje niebezpieczeństwo ucieczki oskarżonego przed postępowaniem karnym,
 - podejrzenie, że oskarżony będzie wpływać na świadków lub ingerować w dowody.

Zgodnie z sekcją 113 StPO, tymczasowe aresztowanie może zostać zastosowane na maksymalny okres 6 miesięcy. Jednakże okres ten można wydłużyć tylko wtedy, gdy szczególne trudności lub niezwykle zakres śledztwa lub inny ważny powód nie pozwalają jeszcze na wydanie wyroku i uzasadniają przedłużenie tymczasowego aresztowania.

Podobnie jak w Polsce, w niemieckim porządku prawnym nie istnieje rzeczywisty, bezwzględny okres wydłużenia tymczasowego aresztowania. Najdłuższe (choć rzadko spotykane) areszty tymczasowe potrafią trwać od trzech do pięciu i pół roku⁵⁷.

HOLANDIA

W 2020 r. w Holandii tymczasowo aresztowanych było **3 028** osób, a zatrzymani w aresztach śledczych stanowili **28,9% całej więziennej populacji**⁵⁸. Jednocześnie na 100 tysięcy Holendrów jedynie ok. **65** ma wyrok pozbawienia wolności, a zatrzymanych tymczasowo jest **18**⁵⁹. Średnia długość tymczasowego aresztowania w Holandii wynosi 3,7 miesiąca⁶⁰. Co więcej,

⁵⁷ http://www.antoniocasella.eu/nume/EU_pre-trial_detention_.pdf.

⁵⁸ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

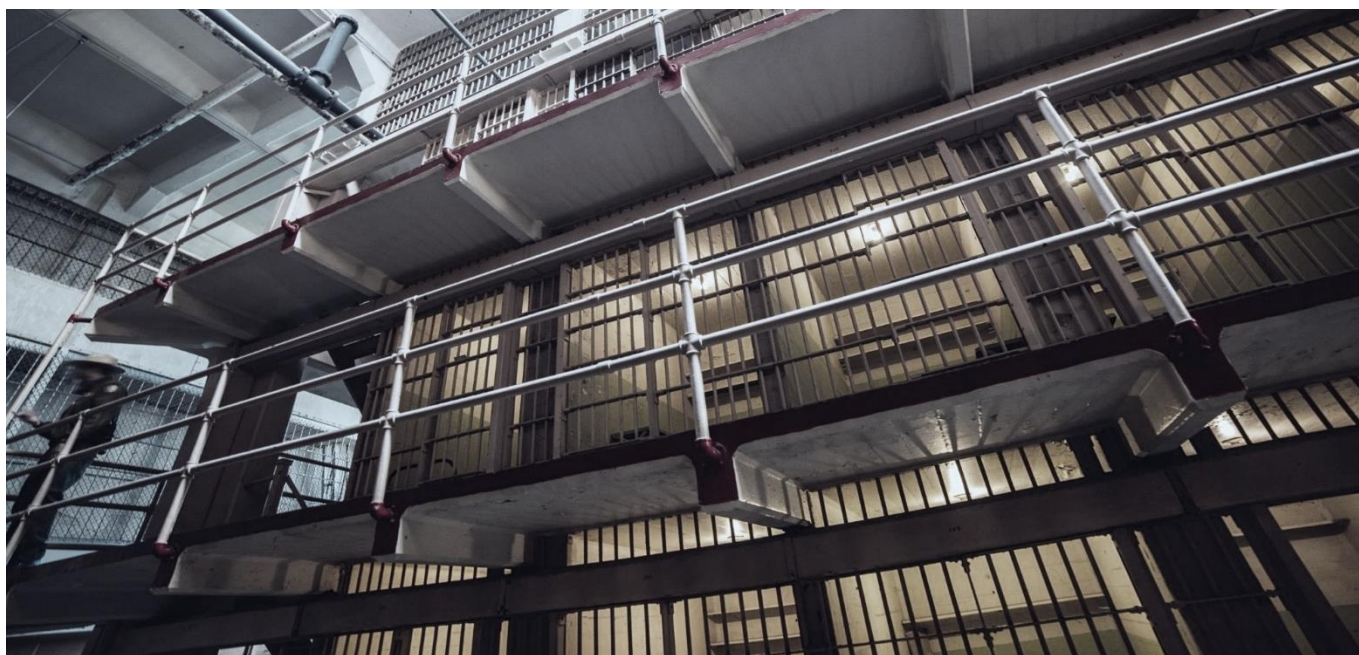
⁵⁹ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁶⁰ https://wp.unil.ch/space/files/2021/02/200405_FinalReport_SPA_CE_I_2019.pdf.

Holandia zajmuje **8. miejsce** **pośród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁶¹.

Zgodnie z sekcją 67 holenderskiego kodeksu procedury karnej, aresztowanie tymczasowe może zostać nałożone w przypadku podejrzenia popełnienia poważnego przestępstwa, grożącego karą co najmniej 4 lat pozbawienia wolności, lub poważnego przestępstwa wymienionego w sekcji 67 lit. b i c.

W świetle sekcji 64 nakaz zatrzymania podejrzanego w areszcie obowiązuje przez okres ustalony przez sędziego śledczego, nie dłuższy niż **czternaście dni**. Pod koniec tego okresu prokurator może wniesć o przedłużenie tymczasowego aresztowania na okres nie dłuższy niż **dziewięćdziesiąt dni**. Sekcja 66 precyzuje, że **okres obowiązywania nakazu może być przedłużony przez sąd maksymalnie dwukrotnie, przy założeniu, że całkowity okres aresztowania nie przekroczy okresu dziewięćdziesięciu dni. A zatem w Holandii całkowity czas spędzony w areszcie tymczasowym jest ustawowo ograniczony do 104 dni**⁶².

⁶¹ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/Netherlands/Criminal%20Justice/>.

⁶² <https://www.government.nl/topics/administration-of-justice-and-dispute-settlement/going-to-court>.

Praktyka pokazuje, że jeżeli po upływie 104 etap postępowania sądowego nie pozwala na przeprowadzenie procesu, przeprowadza się **rozprawę pro forma**. Jej celem jest ocena postępów w dochodzeniu oraz stwierdzenie czy podejrzany powinien pozostać w areszcie. Takie rozprawy odbywają się regularnie co trzy

miesiące do momentu rozprawy głównej lub dopóki podejrzany nie zostanie zwolniony z aresztu⁶³. To oznacza, że limit 104 dni spędzonych w areszcie ma charakter formalny. Mimo to raport Rady Europy z 2019 r. pokazuje, że **średni czas tymczasowego aresztowania w Holandii wyniósł niecałe 4 miesiące**⁶⁴.

SZWECJA

W 2018 r. w Szwecji tymczasowo aresztowanych było **1 691** osób, a zatrzymani w aresztach śledczych stanowili **27,2% całej więziennej populacji**⁶⁵. Jednocześnie na 100 tysięcy Szwedów tymczasowo aresztowanych jest **17**⁶⁶. Co więcej, Szwecja zajmuje **4. miejsce pośród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁶⁷.

Osobą, która w początkowym stadium decyduje o ewentualnym zatrzymaniu jest prokurator. Z nakazu musi jasno wynikać, o popełnienie jakiego przestępstwa zatrzymany jest podejrzany i dlaczego musi zostać zatrzymany.

Zgodnie z sekcją 12 i 13 szwedzkiego kodeksu postępowania sądowego (SCJP), jeżeli prokurator nie cofnie nakazu zatrzymania, musi wystąpić do sądu rejonowego z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania nie później niż do godziny dwunastej w południe trzeciego dnia po wydaniu nakazu. W przeciwnym razie prokurator musi zwolnić zatrzymanego. Sąd rejonowy musi zwołać posiedzenie dotyczące zastosowania tymczasowego aresztowania bezzwłocznie,

w żadnym przypadku nie później niż cztery dni po zatrzymaniu lub wykonaniu nakazu zatrzymania⁶⁸.

Mimo iż w Szwecji nie został określony maksymalny termin stosowania tymczasowego aresztowania, ten izolacyjny środek zapobiegawczy nie jest nadużywany⁶⁹.

⁶³ https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgel_eerdheid/instituut-voor-strafrecht-en-criminologie/pre-trial-detention-in-the-netherlands---legal-principles-versus-practical-reality-mei-2016.pdf.

⁶⁴ https://wp.unil.ch/space/files/2021/02/200405_FinalReport_SPA_CE_I_2019.pdf.

⁶⁵ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁶⁶ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁶⁷ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/>.

⁶⁸ https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-SE-maximizeMS-en.do?clang=pl&idSubpage=2&member=1#n03.

⁶⁹ http://www.antoniocasella.eu/nume/EU_pre-trial_detention_.pdf.

Wszystkie kraje skandynawskie, z wyjątkiem Islandii, mają krajowe Rady Zapobiegania Przestępczości. Szwedzka Rada (Brottsföre-

byggande Rådet – BRÅ) została utworzona w 1980 roku. Wyniki badań prowadzonych w ramach BRÅ i badań uniwersyteckich są istotnie brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji w zakresie bieżącej polityki karnej. Kluczowym jest, że **Rada w swoim działaniu podtrzymuje konsekwentną linię zorientowaną na minimalizowanie społecznych kosztów przestępczości**⁷⁰. Dominuje w niej pogląd, że **podejmowane działania powinny zmierzać raczej do zapobiegania przestępczości, niż do karania** oraz że kara pozbawienia wolności jest zasadniczo szkodliwa dla jednostki i dla społeczeństwa. Co za tym idzie, **powinna zostać ograniczona do przypadków, gdy izolacja jest niezbędna, a żadna inna kara nie wchodzi w grę**⁷¹.

To właśnie świadoma, polityczna decyzja - o preferencji nieizolacyjnych środków zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i etapie postępowania sądowego oraz wykonania kary - odpowiada za zmniejszenie populacji więziennej, czyniąc szwedzki system sądownictwa sprawnym i nieobciążonym nadmierną ilością spraw do rozstrzygnięcia.

POLSKA

W 2020 r. w Polsce tymczasowo aresztowanych było **8 535** osób, a zatrzymani w aresztach śledczych stanowili **11,4% całej więziennej populacji**⁷². Jednocześnie na 100 tysięcy Polaków tymczasowo aresztowanych jest **22**⁷³. Co więcej, Polska zajmuje **28. miejsce spośród 128 badanych krajów** w ramach indeksu sprawiedliwości systemu karnego⁷⁴.

Zgodnie z art. 263 Kodeksu postępowania karnego, sąd stosując tymczasowe aresztowanie

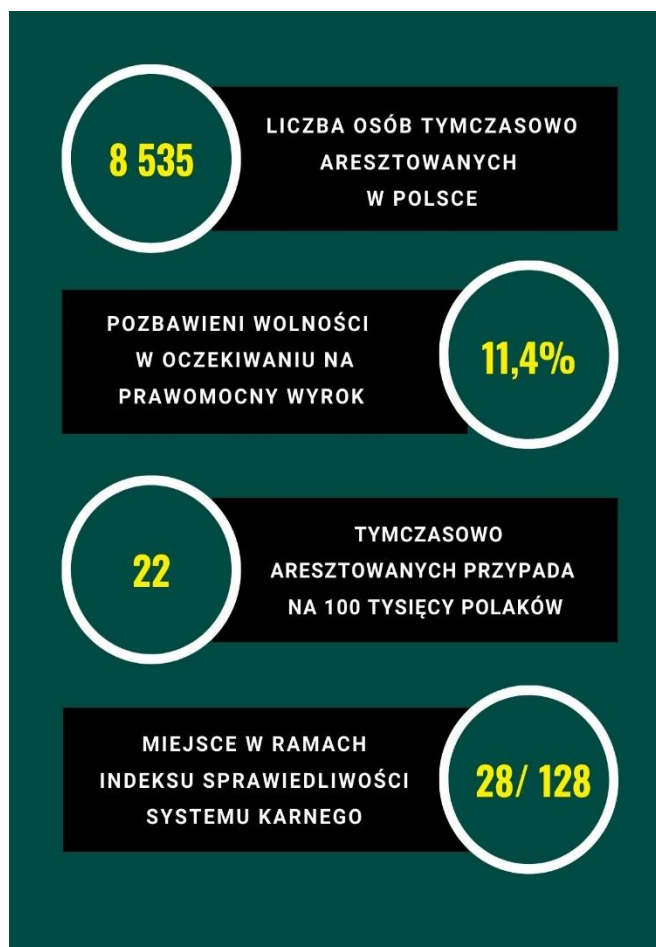
⁷⁰ M. Płatek Systemy penitencjarne państw skandynawskich, s. 49.

⁷¹ Ibidem.

⁷² https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

⁷³ https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf.

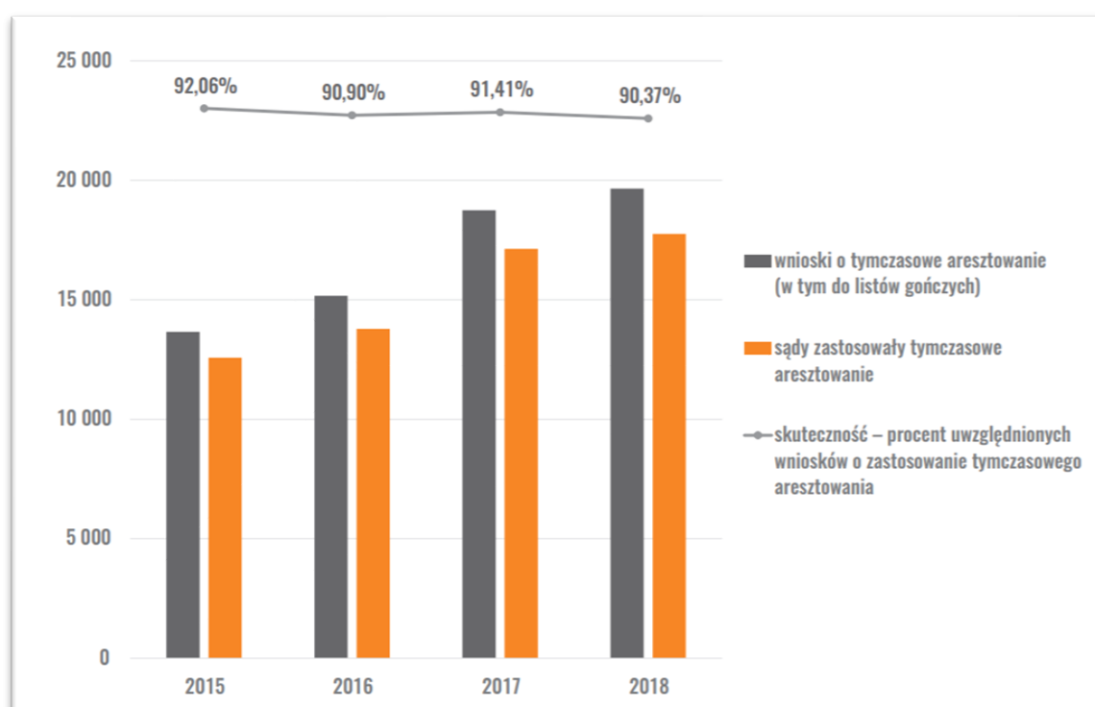
⁷⁴ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/>.

oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Jeżeli jednak ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie 3 miesięcy, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy.

Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat. Jednakże przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres przekraczający powyższy termin może dokonać sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy. **Tym samym faktycznie nie istnieje bezwzględny termin, po którym tymczasowo aresztowany ma prawo opuścić areszt z zastosowaniem nieizolacyjnego środka zapobiegawczego.**

Wykres 7: Liczba wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania złożonych przez prokuratorów i uwzględnionych przez sądy

Źródło: Fundacja Court Watch Polska, Aktualna praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce

Nie istnieje bezwzględny termin, po którym tymczasowo aresztowany ma prawo opuścić areszt z zastosowaniem nieizolacyjnego środka zapobiegawczego.

Niezmienne 90% prokuratorskich wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania jest przez sądy uwzględnianych.

Mimo, iż ramy prawne dotyczące tymczasowego aresztowania są podobne do wskazanych powyżej porządków prawnych, istotne znaczenie ma również kultura prawna i praktyka sądów oraz organów ścigania.

Niezmienne 90% prokuratorskich wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania jest przez sądy uwzględnianych. Co roku sądy okręgowe uwzględniają także podobny odsetek (ok. 25%) zażaleń prokuratorów na postanowienia o odmowie zastosowania tymczasowego aresztowania⁷⁵.

Większość sędziów, zamiast korzystać z tymczasowego aresztowania po rozważeniu alternatyw, takich jak poręczenie majątkowe, dozór policji lub zatrzymanie paszportu, zdaje się wychodzić w analizie od przekonania, że sam wniosek prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania generuje domniemanie konieczności zastosowania tego środka zapobiegawczego⁷⁶.

Istotnym problemem pozostaje fakt, iż tymczasowy areszt jest stosowany wobec podejrzanych w sprawach gospodarczych. Ci podejrzani nie stanowią, co do zasady, zagrożenia dla społeczeństwa (inaczej niż podejrzani o zbrodnie

przeciwko życiu), zatem nie ma podstaw do tak częstego stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego. Ponadto trudno także mówić o obawie matactwa ze strony oskarżycieli, ponieważ w sprawach gospodarczych i skarbowych znaczna ilość dowodów w postaci dokumentów jest już zebrana przed dokonaniem zatrzymania podejrzanego. Natomiast w celu uniknięcia ucieczki, co do zasady wystarczy zastosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych, takich jak choćby dozór elektroniczny.

⁷⁵ Aktualna praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce. https://courtwatch.pl/wp-content/uploads/2019/12/tymczasowe_aresztowania_FCWP.pdf.

⁷⁶ Ibidem.

Tabela 1. Porównanie sytuacji w poszczególnych krajach europejskich

	ANGLIA I WALIA	NIEMCY	HOLANDIA	POLSKA	FRANCJA	FINLANDIA
LICZBA OSÓB TYMCZASOWO ARESZTOWANYCH	9 708	13 050	3 028	8 535	19 714	668
POZBAWIENI WOLNOŚCI W OCZEKIWANIU NA PRAWOMOCNY WYROK	11,7%	20,4%	28,9%	11,4%	25,6%	23,6%
TYMCZASOWO ARESZTOWANYCH PRZYPADA NA 100 TYSIĘCY BRITYJCZYKÓW	16	16	18	22	30	12
ŚREDNI CZAS TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA W ANGLII I WALII W 2019 R.	2 miesiące	bd.	3,7 miesiąca	bd.	2,2 miesiąca	4 miesiące
MIEJSCE W RAMACH INDEKSU SPRAWIEDLIWOŚCI SYSTEMU KARNEGO	13 / 128	6 / 128	8 / 128	28 / 128	23 / 128	2 / 128

REKOMENDACJE

Nasza analiza pokazuje, że problem nadużywania tymczasowego aresztowania w Polsce wymaga pilnego zaadresowania. Polska jest krajem o jednym z najwyższych stopni inkarceracji w Europie, a liczba tymczasowo aresztowanych szybko rośnie. Jednocześnie średnia długość tymczasowego aresztowania w Polsce jest znacząco wyższa niż w innych krajach.

Analiza porównawcza przepisów regulujących procedurę karną w Anglii, Francji, Finlandii, Niemczech, Szwecji oraz Polsce pokazuje, że przyczyn problemów z tymczasowym aresztowaniem należy upatrywać nie tylko w przepisach prawnych, ale w rozwiązaniach z zakresu polityki karnej oraz w szerszych uwarunkowaniach związanych ze stosowaniem prawa. Niemniej jednak istnieją przepisy, które pomagają ograniczyć niezgodne z prawem przetrzymywanie w aresztach śledczych.

Mając powyższa na uwadze, ZPP rekomenduje wprowadzenie szeregu reform o zarówno o charakterze legislacyjnym, jak i nielegislacyjnym.

Reformy legislacyjne

1. Wprowadzenie ustawowego ograniczenia maksymalnego czasu trwania tymczasowego aresztu – Francja i Holandia są krajami, w których maksymalny czas TA jest

uregulowany ustawowo. Choć francuski kodeks postępowania karnego dopuszcza długi okres tymczasowego aresztowania, to średni okres pozbawienia wolności w oczekiwaniu na prawomocny wyrok wynosi w Francji ok. 2,2 miesiąca. Z kolei holenderski kodeks postępowania karnego dopuszcza jedynie 104 tymczasowego aresztowania, po których musi zostać zorganizowana rozprawa *pro forma*, oceniająca postępy w dochodzeniu oraz dalsze istnienie podstaw do zatrzymania. W rezultacie średnia długość tymczasowego aresztowania w Holandii to 3,7 miesiąca.

2. Ustanowienie rozróżnienia maksymalnej długości tymczasowego aresztowania w zależności od wagi przewinienia –

francuski kodeks postępowania karnego określa różne okresy tymczasowego aresztowania dla czynów zabronionych mniejszej wagi, zbrodni zagrożonych karą do 20 lat i ponad 20 lat pozbawienia wolności.

3. Wprowadzenie domniemania na rzecz zwolnienia za poręczeniem –

w brytyjskim Bail Act znajdujemy domniemanie na rzecz zwolnienia za kaucją, które może być wzruszone w przypadku poważnych przestępstw lub gdy istnieją ku temu określone podstawy.

4. Wprowadzenie kar uzależnionych od dochodu danej osoby tzw. *day fines* –

funkcjonujące w Finlandii kary, naliczane jako część miesięcznego dochodu, mają dobry efekt odstraszający, karne oraz pozwalają uniknąć negatywnych skutków gospodarczych i społecznych pozbawienia wolności.

5. Wprowadzenie *summary penal fee* –

w Finlandii istnieje możliwość zamienienia kary pozbawienia wolności do 6 miesięcy za określone czyny zabronione mniejszej wagi na karę finansową generując korzyści dla osoby karanej, społeczeństwa oraz państwa.

Reformy polityki karnej

1. Stosowanie tymczasowego aresztowania powinno zostać ograniczone tylko i wyłącznie do najpoważniejszych zbrodni o charakterze przemocowym – wprowadzenie

tej reformy w Finlandii w roku 1972 r. pozwoliło na ograniczenie liczby osób zatrzymanych tymczasowo z prawie 200 do 50.

2. Analogicznie tymczasowe aresztowanie nie powinno być stosowane w przypadkach niewywiązywania się z zobowiązań finansowych czy przestępstw gospodarczych –

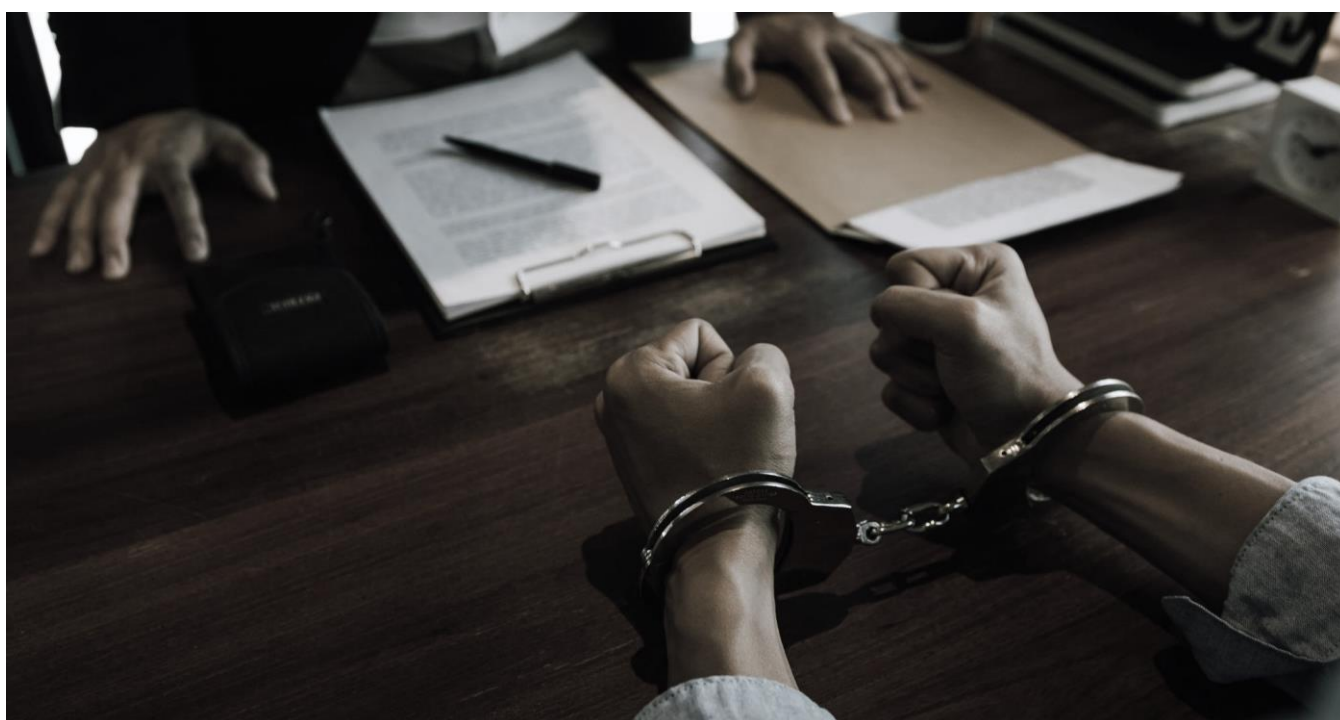
podstawowym założeniem polityki karnej powinno być przekonanie, że kara pozbawienia wolności, jako zasadniczo szkodliwa dla jednostki i dla społeczeństwa i powinna zostać ograniczona do przypadków, gdy izolacja jest niezbędna, a żadna inna kara nie wchodzi w grę.

3. Stosowanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – W orzecznictwie ETPCz jest wiele gwarancji dla osób tymczasowo aresztowanych:

- przy podejmowaniu decyzji o zwolnieniu lub aresztowaniu osoby władze są zobowiązane rozpatrzyć alternatywne środki,
- argumenty za i przeciw przedłużeniu

tymczasowego aresztowania nie mogą być ogólne i abstrakcyjne, lecz muszą zawierać odwołania do szczegółowych faktów oraz osobistych okoliczności uzasadniających pozbawienie wolności,

- przedłużanie pozbawienia wolności w sposób praktycznie automatyczny stanowi naruszenie EKPCz,
- waga zarzutów nie może uzasadniać długotrwałych okresów tymczasowego aresztowania,
- ryzyko wywierania nacisków na świadków może być podstawą do tymczasowego aresztowania jedynie na wczesnym etapie postępowania w związku z faktycznie prowadzonymi przesłuchaniami i składanymi oświadczeniami,
- niebezpieczeństwo popełnienia kolejnego przestępstwa musi być prawdopodobne, a zastosowany środek właściwy w świetle okoliczności danej sprawy, a w szczególności historii i osobowości danej osoby,
- przedłużanie aresztowania nie może odbywać się na zasadzie przewidywania wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności.

51 900

zrzeszonych firm

580 000

pracowników
w firmach
członkowskich

15

organizacji
regionalnych

20

organizacji
branżowych

SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI

WWW.ZPP.NET.PL

13 500

cytowań w mediach
rocznie

80 000

followers – profile na
Twitter

128 000

fanów
na Facebook

740 000

minimalny zasięg
miesięczny
na Facebook

WWW.ZPP.NET.PL

ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORCÓW I PRACODAWCÓW